

Prof. Dr. İsmet Ersöz

Prof. Dr. İsmet Ersöz Hocamız ile Söyleşi

Hazırlayanlar: Dr. Hakan UĞUR* - Dr. Ahmet KÜÇÜK*

Soru: Sayın Hocam, kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

Cevap: 18.01.1942 tarihinde Konya'nın Çumra ilçesine bağlı Seçme köyünde doğdum. Kırım kökenliyim. Ailem, önce Kırım'dan Romanya Köstence'ye göç etmiş, orada çeyrek asırdan fazla kaldıktan sonra "93 Harbi" diye meşhur olan savaş sırasında Türkiye'ye gelip Konya'ya iskân edilmiş, dedelerimiz veya dedelerimizin babaları doğduğum köyü kurarak, yaklaşık bir buçuk asır önce buraya yerleşmişlerdir. Köyümüz, Karaman yolunun batısında iki dağ üçgeninin arasında, ovaya nâzır küçük bir köydür.

Soru: Sayın Hocam, hep, doğumunuzla ilgili ilginç bir olaydan bahsederdiniz, bu olayı anlatır mısınız?

Cevap: Bu olayın anlaşılması için önce, rahmetli annemden kısaca bahsetmem gerekir. Rahmetli annem, yirminci asırda yaşamasına rağmen bu asrın insanı değildi. Para hesabı bilmezdi. Çarşıdan Ulırmak Altıyol'daki evimizi bulup da gelemezdi. Bunun yanında, son derece ince ruhlu ve anlayışlı idi. Temizliği çok seven, son derece cömert, kimseyi incitmeyen, çok ama çok sabırlı, duası makbul ve müstecab bir hanımdı. Aşağıda anlatacağımın arka planında onun bu özelliklerinin yattığını vurgulamak için bunlardan söz ediyorum.

Annem, babamın ilk eşiydi. Tam 18 sene çocuğu olmamış. Daha sonra babam, dört çocuklu başka bir hanımla evlenmiş, ondan bir kız, bir erkek çocuğu olmuş. Bu arada, hak ve hukukuna riayet edilmeyen annem, bütün gücüyle "iki gözü"ne yüklenmiş. Hatta bir defasında gözyaşları yaşmağını o derece ıslatmış ki, yaşmağı sıkınca sudan çıkmış gibi gözyaşı akmış.

Rahmetli dedem köyde fahri imamlık yapıyor, ücreti de köylü tarafından ödeniyordu. Fakir olanlardan ücret almayarak bu göreve 25-30 sene devam etmişti. Vefatından sonra -günah olur endişesiyle- rahmetli babam tarafından kitapları bazı hocalara dağıtılmıştı. Bu hocaların vârislerinde gördüğüm bu kitapların çoğu Buhârî şerhleri ve bunun gibi temel kaynak kitaplardı. Eve hatıra olarak bırakılan ve şu an elimde bulunan iki kitabın isimleri şunlardır: *el-Yevâkî't ve'l-Cevâhîr*; *ed-Dürrü'n-Nadîd*.

* Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Ana Bilim Dalı.

Adı Ebu (Eyyub) olan dedem, babamın ikinci evliliğinden sonra onun aneme karşı tutumunu beğenmemiş ve annem için ona nasihatte bulunmuş ve anneme de "Allah sana "son gürlüğü versin" diye dua etmiş. Ancak annemin çocuk hasreti gittikçe artan bir hızla şiddetlenmiş, her duasında, "Üç gün doğum sancısı çekeyim de yeter ki, sen bana bir evlât lütfet." diye Allah'a yalvarmış; belki de gerek dedemin, gerekse annemin bu dualarının makbul olması sonucu Cenab-ı Hak on sekiz senelik evlât hasretinden ve üç günlük doğum sancısından sonra ona lütufta bulunmuş ve beni tek evlât olarak anneme ihsan etmiştir. Sabır acıdır ama meyvesi tatlıdır, özdeyişi tecelli etmiştir. Dolayısıyla ben, annemin tek çocuğuydum. Başka çocuğu ne olmuş, ne de ölmüş...

Soru: Hocam, tahsil hayatınızın ilk dönemi nerede ve nasıl başladı?

Cevap: 9-10 yaşına kadar el bebek gül bebek denilecek şekilde, köyde yaşadım. Rahmetli babam çiftçi idi ve çevreye göre epeyce zengindi. Köy hocasından Elif-Ba'dan başlayarak bir şeyler öğrenmiştik. Çocuk okutmak için ayrıca bir hoca tutulmuştu, ondan da, yüzünden Kur'an okumayı öğrenmiştik. Rahmetli babam, işe gitmeden beni bir-iki sayfa dinler, hemen her dinlediğinde o zamanın parasıyla on kuruş, bazen de başaklı yirmi beş kuruş verirdi. Kendisinin okumamış olması, içinde bir hicrandı.

1950 veya 1951'de, bizleri okutmak için şehrin (Konya'nın) merkezinden Ulıırmak Altıyol'da bir bağ satın aldı. Böylece üvey annem, ben ve ağabeyim şehre geldik. Garip annem yine köyde kaldı. On sekiz sene sonra bulduğu ve "Gözümün kökü bir tanem" dediği yavrusundan yine uzak kaldı. O günün ulaşım şartları düşünüldüğünde köyden şehre gidip gelmek, bugün bir ilden başka bir ile gidip gelmek kadar, belki de daha zordu.

Böylece, Sopranlı Hoca diye bilinen, Topraklık Büyük Camii'nin imamı Mustafa Uçarok hoca efendide okumaya başladık. Babalarımız hocaya aylık ya da yıllık para öder, buna mukabil biz de Hoca'nın aile fertlerinden biriymiş gibi sabah gider, akşamüzeri evimize dönerdik. Hafızlığa bu şekilde çalıştık. Yaşım aşağı yukarı on-on bir civarındaydı. 1953'te hafızlığımı tamamladım. Bu olay aile içinde bir sevinç ve heyecan dalgası oluşturdu. Civar köyler de davet edilerek bugünkü düğün pilavı gibi pilav döküldü ve hafızlık duası yapılarak kutlama yapıldı.

Rahmete vesile olur ümidiyle rahmetli babamla ilgili bir hususa değinmek istiyorum. Hafızlığa çalışırken geceleri kalkıp ertesi günün ezberini yapmaya çalışırdık. Babam da kışın, şehirde bizimle kalırdı. Beni hep o kaldırırdı. Kaldırmadan önce sobayı yakar, suyu ısıtır, sonra kaldırırdı; suyumı dökerek abdestimi de aldırdıktan sonra tekrar yatardı. Mekânı Cennet olsun.

Soru: Hafızlıktan sonraki dönemde de eğitime devam ettiniz, değil mi?

Cevap: Evet. Hafızlığı bitirdikten sonra hafızlık hocam "Sana Arapça okutacağım." diyerek beni bırakmak istemedi. Oysa kendisinin Arapça alanında derinliği de yoktu. Bugün Arapça öğrenmek isteyen gençler bu açıdan çok daha şanslılar. Şu anlatacaklarım 1953'lerin Arapça öğrenimindeki tablosunu yansıtmaktadır:

24 saatte ders olarak okuduğum şey *Emsile* isimli kitaptan bir çekim tablosu ezberlemektir. Bunu dinletmek için de 2-3 km.lik yol kat ederdim. Ezberledik-

lerimin manasını da anlamazdım. *Subhay-ı Sıbyân* isimli Osmanlıca kitaptan güya lügat ezberlerdim. 12 yaşındaki bir çocuğun, üstelik manzum olan bir kitaptan öğreneceği lügati sizler düşünün. Böyle devam ederken, rahmetli Dr. Ali Kemal Belviranlı ve diş hekimi Nuri Yılmazgil'in önderliklerinde, Konya Merkez İmam-Hatip Lisesi'nin karşısındaki, bugün yıkılmış olan binanın üst katında yatılı bir kurs açıldı. Özel şapkası ve özel giysisi (forma değil) olan, hafızlığın yanında cilt vs.yi de öğretmeyi amaçlayan çok amaçlı bir kurstu. Arapça öğrenimimin, anlattığım şekilde yürümeyeceği anlaşılınca rahmetli babam beni bu kursa verdi. Vakıa, ben hafızlığımı bitirmiştım. Ancak burası yeni bir kimlikle ortaya çıktığından cazibe merkezi olmuştu. Kontenjanı sınırlı tutulmuştu. Kursta Kur'an-ı Kerim dersine rahmetli Hakkı Özçimi Hoca, Din dersine Hacı Veyiszade Mustafa Kurucu Hoca Efendi ve cilt öğretmeye de Abdülbaki Konuş Hoca gelirdi. Sesimin hiç de güzel olmamasına rağmen rahmetli Hakkı Hoca beni severdi. Bu kurs, uzun ömürlü olmadı. Bir-iki sene sonra dağıldı. Ben de, o zaman Arapça okutan birkaç hocadan biri olan Hacı Veyiszade'nin öğrencilerinden biri olan, Alâaddin Tepesi'nin kuzeyindeki Akcami'nin imamı Cemil Özçelik hocaya gittim. Orada *Binâ*, *Maksûd*, *Avâmîl* ve *Izhâr* okudum. Bu arada, Araplara Türkçe öğretmek üzere yazılmış *Teshîlü'l-Lehce* ve *Te'sîsü'l-Mebdâî* isimli kitaplardan lügat ezberledim. Okuma tarzımız, metin okuyup mefhum alma şeklinde idi. Yani, metnin sözde Türkçesi idi. Okuduklarımızın ne işe yaradığını bilmeden mefhumu alıyorduk. Mefhumu en iyi alanlardan biri ben olmama rağmen, en azından bunu ben bilmiyordum.

Soru: Eğitim-öğretim hayatınızda Şam önemli bir yer işgal ediyor. Şam'a gidişiniz ne zaman ve nasıl gerçekleşti?

Cevap: Rahmetli Cemil Hoca'da okurken, Şam'a gitme furyası başladı. O sırada benim yaşım 14 idi. Ben de gitmeye heveslendim. Atladım bisiklete, şehirden 40 km. uzaklıkta olan köyümüze gittim. Harman zamanı idi. Şam'a gideceğimi söyledim. Zavallı annem için zor günler yine başlayacaktı. Ama o, benim gibi Şam'ın nerede olduğunu ve arada bir sınırın bulunduğunu bilmiyordu. Benim yaptığım emri vâkıye boyun eğdi. Babam apar-topar toparlanıp, harmanı da bırakarak beni şehre getirdi. Biz üç kişi yola koyularak Şam'a gitmek üzere Konya'dan yola çıktık. Bir hayli zahmet ve meşakkatten sonra Şam'a ulaştık. Bin bir zahmetin altında, pasaportsuz olmamız yatıyordu. Bizi, bizden öncekiler Şam'daki Süleymaniye külliyesinin bitişiğindeki -bugün hediyeelik eşya satılan revaktaki odalardan birine yerleştirdiler. Orada birkaç ay kaldık. Bu esnada, Muhyiddin b. Arabî'nin medfun olduğu caminin hemen yakınındaki bir aşevinden sırayla gidip yiyecek getiriyorduk. Diğer yandan da münferit olarak, ders okutan hocalara devam ediyorduk. Birkaç ay sonra Ma'hedü'l-Felhi'l-İslâmî diye bilinen bir okula girdim.

Soru: Ma'hed adındaki bu eğitim kurumu hakkında özet bilgi verir misiniz?

Cevap: Ma'hed, Emevî Camisi'nin doğusunda, Dimeşk-i Kadîm (Eski Şam) denilen, şimdi ise sit alanı ilan edilmiş olan Kaymeriyye Mahallesi'nde bulunuyordu. Ermeni Mahallesi'ne yakındı. Ma'hed, ismini, tarihî bir cami olan, çevresi revaklı Fetih Camisinden almıştır. Bizi okutan hocaları yetiştiren, Şam'ın meşhur âlimle-

rinden merhum *Salih Farfur* tarafından kurulmuştur. Bu yüzden, aynı zamanda onun ismiyle de anılır. Günümüz Türkiyesinde İslâmiyatla ilgilenenlerin yabancı olmayan Şuayb Arnaut ile Cami-i Emevî'nin müdürü (Caminin imam, hatip, müezzin, kayyim gibi bütün personelinin seçim ve kontrolü yetkisine sahip) Abdürrezzak el-Halebî bunlardandır. Kendisi seksen küsur yaşındadır. O dönem bizim Ma'hed'in müdürü idi. Halen ders ve sohbetlerine devam etmektedir. Halebî hocayı Türk büyüklerinin, örneğin eski cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Suriye'yi ziyareti sırasında kendisiyle ilgilenmesinden, merhum başbakan Turgut Özal ve bugünkü başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın onun elini öpmesinden, Özal hariç diğerlerinin görüntülerinin Türk televizyonlarında yayınlanmasından ve Zaman gazetesinde çıkan "...Zamanımızın İmam-ı A'zam'ı" şeklindeki ifadelerden belki tanıyabilirsiniz. 2003'teki ziyaretimizde 54 defa hacca gittiğini bana ifade etmişti. Kocatepe Camii'nin açılışında da Özal'ın özel davetlisi olarak bulunmuştu.

Soru: Ma'hed'in eğitim sisteminden bahseder misiniz?

Cevap: Ben ilk gittiğimde Ma'hed'de sınıf sistemi yoktu. Dersler halka şeklinde yapılıyordu. Okutulan dersler şunlardı: Tefsirden *Celdleyn* ve *Neseffî* tefsirleri; Tefsir Usulünden *el-İtkân* okutuluyordu. Hadisten *Erbaîn*, *Riyâzu's-Sâlihîn* ve *Tecrîd-i Sarîh* gibi eserler; fıkihtan ise *Nûru'l-İzâh*, *Merakî'l-Felâh*, *İhtiyâr* ve *Hidâye* gibi eserler takip ediliyordu. Ma'hed'de usûl dersleri de mevcuttu. Kelâm'dan *Emâlî Şerhi*, *Beycûriyye* ve *Cevheratü't-Tevhîd* isimli eserler okutuluyordu. Bunların dışında basit denilebilecek, Matematik, Tecvid, Kiraat, İnşâ (Kompozisyon), Sarf-Nahiv, Edebi Metinler (Arapça), İ'rab, Belâgat (Beyan-Bedi'-Meani), Feraiz, Siyer, Aruz ve Mantık dersleri de vardı.

Siyer'den Hz. Peygamber'in vefatını okurken, başta hocamız Edib Kellâs olmak üzere hepimizin dakikalarca ağlaştığımızı unutmam mümkün değildir.

Ma'hed'in siyasî yönü yoktu. En azından bize yansımada. Mısır'la Suriye'nin birleştiği sıralarda idi. Kitapları açmış, halka olmuş, fıkıh dersi yapacaktık. Elimizdeki kitap, büyük boy olan *Merakî'l-Felâh* kitabı idi. Aramızdaki Arap arkadaşlardan biri, güncel siyasî bir konu açtı. Tabii onun tuzu kuru idi. Hoca da onun peşine düştü, ders o gün böylece kaynadı gitti. Ertesi günü aynı derste yine aynı arkadaş dersi kaynatmak için güncel siyasî bir konu açtı. Biz ellerimizde kitaplarla bekliyorduk. Benim canım sıkıldı, pat diye kitabı kapattım. Hoca bana bakıp, ne oluyor, dedi. Ben de aynen şunu söyledim: "Hocam biz buraya siyaset yapmaya değil, okumaya geldik, hem de bir ülkeden başka bir ülkeye! Siz dün dersi siyasetle kaynatmıştınız, bugün de aynı şeyi yapıyorsunuz." Hoca biraz düşündükten sonra: "Haklısın, bir daha yapmayacağım." dedi ve bir daha da yapmadı. 2003'te Suriye'ye gittiğimizde, hocalarımızın da bulunduğu bir yemekte ben bu hatıramı anlattım. Şu anda felçli olan söz konusu hoca çok duyulandı. Allah acil şifalar ihsan etsin. Bunu yapmakta haklı idim. Çünkü ilim, aynanın içindeki surete benzer. Aynanın karşısındaki ona tam dönerse suret de ona tam döner, yan dönerse veya sırtını dönerse suret de ona öyle döner.

Ma'hed'de, kaldığımız yerlerin şartları çok iptidai idi. Bir odada 4-5 kişi kalıyor, aynı odayı mutfak ve banyo için de kullanıyorduk. Ocak olarak da gaz ocağı yakıyorduk. Bize 15-18 arası Suriye Lirası veriliyordu. Aylık geçimimizi bu parayla sağlıyorduk. Memleketten para gelme şansı, resmî kanallarla hiç yoktu. İletişim çok zordu. Mektup bile aylar sonra ancak ulaşıyordu, o da okunduktan sonra. Durum bu minval üzere devam ederken Ma'hed'de resmî olmayan bir okul kimliğine geçildi. Sıralar ve masalar konuldu. Ma'hed, beş sınıflı ve bitirenlere diploma verilen bir okul haline geldi. Bizi, birlikte olduğumuz grupla dördüncü sınıfa ayırdılar. Dört ve beşinci sınıfta okurken ben alt sınıflara ders veriyordum. Ayrıca derslerimiz dışında diğer ma'hedlerde okuyan Türk arkadaşlarıma gruplar halinde dersler verirdim.

Ma'hed'de pazartesi akşamları bütün öğrenciler toplanır, hatim indirilir, hep bir ağızdan Kasîde-i Bürde okunur ve hocalarımızın hocası olan Salih Farfur tarafından *Şerhu'l-Hikemi'l-Atâiyye*'den pasajlar okunup açıklamalar yapılırdı. Aynı şekilde Cuma günleri İmam Gazâlî'nin *İhyâ*'sından okunup izahlar yapılırdı. Çoğu zaman hoca beni yanına oturtur, anlattıklarını arkadaşlar için Türkçe'ye tercüme ettirirdi.

Ma'hed'de dersler yılda sadece Ramazan ayında tatil olurdu. Onun dışında hayatımız Ma'hed ile Emevi Camii arasında gider gelirdi. Çünkü bizim hocalar Emevî Camii'nde yatsıdan önce ders okuturlardı. Namaz yaklaşınca Farfur Hoca gelir, birimize aşır okutur, okuduğumuz ayetlerle ilgili konuşma yapardı. Pasaportsuz olduğumuz için sağa-sola gitme şansımız yoktu. Dolayısıyla benim dört yıllık Şam serüvenim berzah hayatı gibi geldi ve geçti... İyî ki öyle geçmiş, sebep olanların tümünden Allah razı olsun.

Yıl 1958... Artık 16 yaşındayım. İki yıllık hasret canıma tak etmişti. Zavallı annem bakalım ne olmuştu. Beni izne gitme heyecanı iyiden iyiye sarmıştı. Gidip-gelmek o kadar kolay değildi, pasaportum yoktu. Heyecanımı bastıramadım. İzne gelmeye kalktım. Şu anda yazmaya gerek görmediğim çok ama çok sıkıntılı bir yolculuktan sonra Konya'ya geldim. Önceden kimseye haber vermeden ve sürpriz bir şekilde geldim. Üvey ağabeyimle ben, birbirine yakın olan zamanlarda evden ayrılmıştık. O askere gitmişti, ben ise Şam'a gitmişim. O, iki yıl sonra terhis olup gelmiş, ben ise dönmemişim. Rahmetli annem, "Onunki geldi, oysa benimki hâlâ gelmedi", diye ağlar durmuş. Böyle bir hengâmede ansızın ben geldim. O yılın Kurban Bayramı'na da iki üç gün kalmıştı.

Gelişimde bir aydan biraz fazla kaldım. Dönmeyi düşünüyordum, ama nasıl dönecektim? Yine pasaport alamamıştım. Bu defa sınırın ne olduğunu, oradan geçmenin ne anlama geldiğini biliyordum. Asılmaya gider gibi, Afyon Sandıklı'dan bir arkadaşıyla yola koyulduk. Bu arada annemle vedalaşmamız çok acıklı ve zor olmuştu. Mutfağa girdik sarmaş dolaş, salya sümük ağlaşıyorduk. Ben onu teselli etmeye çalıştım. Rahmetli annem, "Ben ağlamayayım da kim ağlasın?" diye bana sarılıp sesini koyuverdi. Ondandan sonra iki sene boyunca ben yalnız kaldığımda Türkiye yönüne döner ve bu sözü tekrarlayarak ağlardım.

1958 yılının ramazan ayına tekaddüm eden günlerde şöyle bir olay gerçekleşti: Lübnan'ın güneyinde el-Bikâ' vadisindeki köylerden iki yaşlı adam gelerek Ma'hed yetkililerine başvuruyorlar. Diyorlar ki, "Bizim oralarda camiler yıl boyunca kapalı duruyor, hiç olmazsa Ramazan ayında açılsın. Bize vakit ve teravih namazlarını kıldırarak ve Cuma hutbelerini okuyacak eleman gönderin." Bunun üzerine, benim de dahil olduğum Arap-Türk öğrencilerden oluşan beş-altı kişi ayrı ayrı, köylere gönderildi. Ben, Müdüha isminde bir köye gittim. Kaldığım ev, Ta'an aşiretinindi. Ev sahibinin akli dengesi tam olarak yerinde olmayan bir kardeşi ve bir de ağabeyi vardı. Ev sahibi hayvanların bakımını kardeşine havale etmişti. Sabahdan akşama kadar oğluyla tavla oynardı. Namaz kılmazdı. Oruç tutup tutmadığını şu anda hatırlıyorum. Ağabeyi namaz kılıyordu. Köy halkının bir kısmı Müslüman, bir kısmı Hıristiyan'dı. Şimdilerde bizim buralardaki Avrupa'da çalışan işçiler gibi, o zaman oralarda da Amerika'da çalışan işçiler vardı. Kimi evlerde klozet vardı, kimilerinde hiç tuvalet yoktu. Benim kaldığım ev de, tuvaleti olmayanlardandı.

Ben, diğer vakit namazlarıyla beraber teravih namazlarını da kıldırmağa başladım. İlk gün üç beş cemaat geldi. Tabii ben 20 rekât kıldırardım. Bana, sekiz rekât kılalım, dediler. Ben olmaz dedim. Bunun üzerine ertesi gün sadece ev sahibinin ağabeyi kaldı. Bir iki gün sonra o da bana dedi ki, "Ben, sen korkmayasın diye geliyorum, bundan sonra ben de devam edemeyeceğim." Ben de yalnız kılmaya devam ettim. Büyükçe bir köy olmasına rağmen camiye bu zatla beraber biz açmıştık, toz toprak içindeydi, birlikte biz temizlemiştik.

Ben bu köydeyken Türkçe bilen Ermeni bir çerçi geldi. Benim yaşım on altı idi, onunkisi ise epeyce büyüktü. İlkokul okuma parçalarında anlatıldığı gibi, dil birliği, aramızdaki yaş farkına rağmen bizi iki arkadaş haline getirmişti. O, birkaç gün kaldı ve gitti. Onun gidişinden sonra yaşadığım üzüntüyü hala unutamıyorum. Bazı Arap öğrencilerin ve bazı hocaların ayrımcı tutumları, o zamana kadar resmî hiçbir tahsil görmemiş olmama rağmen bende hüdâyı nâbit gibi kendi kendine şu duyguların oluşmasına neden olmuştu: Vatan, millet ve bayrak sevgisi... Öyle ki, pasaportumuz da olmadığı için kaçak göçek Türk büyükelçiliğinin bulunduğu semte gider ve şanlı bayrağımızın dalgalandığını seyreder, heyecanlanır ve mutlu olurduk. Bunu yaşamayan bilemez, şu anlattığıma güler geçer. Hiç kimsenin telkini olmadan bu sevgi hala devam etmekte, hem de artarak. Evim olduğundan bu yana şanlı bayrağımız bir ara yatak odamda başucumda asılı idi. Bugün evimin en mutena köşesinde asılıdır ve asılı kalacaktır. Benim ideolojilerle falan alakam yoktur. Bu durum, insiyaki olarak gelişen duygularımın sonucudur.

Soru: Şam'daki eğitiminizi bitirdikten sonra Türkiye'ye dönüşünüz nasıl gerçekleşti?

Cevap: Türkiye'ye dönüşümden önce, beni bu dönüşü düşünmeye sevk eden faktörden söz etmek isterim. Son sınıfta iken bir gün Şâğur mahallesindeki Yağüşkiye Camiinde imam olan ve Suriye tabiiyetine geçmiş olan bir arkadaşımızın ziyaretine gittik. Konuşma sırasında söz, Türkiye'deki eğitime geldi. Ben de bir şeyler söylemek istedim. Fakat o arkadaş, sert bir şekilde beni tersledi ve "Sen

Türkiye'de tahsil yapmadın ki, bunları bilesin." dedi. İşte bu ifade beni düşündürdü. Demek ki, benim Türkiye'de hizmet etmem için ülkemde tahsil görmem gerek, dedim. O andan itibaren dönmeye karar verdim. Son sınıfta olmama ve bitirme imtihanlarına bir iki ay kalmasına rağmen, Mayıs ayında dönmek istediğimi başta Ma'hed müdürümüz el-Halebî Hocaya, sonra da yetkili kişi olan Farfur Hocaya açtım. Bu hoca beni bir odaya çekti ve bana, "Sen Türkiye'ye dönme, seni buradan evlendirelim ve buraya hoca yapalım." dedi. Ben hiç duraksamadan ve tereddüt etmeden, "Hayır, ben vatanıma döneceğim." dedim. Böylece 15 Mayıs 1960 tarihinde, 27 Mayıs ihtilalinden 12 gün önce Türkiye'ye dönmüş oldum.

Bu arada, Şam serüvenini kapatmadan önce imtihanlardan söz etmek isterim: sınıflara göre her derse ait kitaplar okutulurdu. Örneğin nahivden *ed-Dürüsü'n-Nahaviyye*'nin üç cüzü alt sınıflarda, sonra *Katru'n-Nedâ*, *Elfiyye*'nin Şerhi *İbn Akîl* ve en son olarak da *Muğni'l-Lebîb* okutulurdu. Biri yılın ilk yarısında, biri de sonunda olmak üzere iki sınav yapılırdı. Yarıyılta yapılan sınav, kitabın o zamana kadar okutulan kısmından olurdu. Yıl sonunda ise kitabın tamamından imtihan olurduk. Bu şekilde beş sınıfı bitirenlere bir diploma verilirdi. Bitirme imtihanına girmedim halde benim diplomamı arkamdan, dönüş yapan bir arkadaşımın göndermişlerdi. Bunu yapanların hepsine, güvenlerinden ve hüsnü zanlarından dolayı minnettarım. Fakat bu diploma, Türkiye'de benim hiçbir işime yaramadı.

Soru: Şam sonrası Türkiye'ye gelişinizden sonra hayatınızda neler değişti? Neler yaşadınız?

Cevap: Türkiye'ye döndüğümde 18 yaşında idim. Bu yaşına kadarki tahsilim hep gayri resmî idi. Elimdeki belge sadece, yukarıda belirttiğim gibi, hem Suriye'de, hem de Türkiye'de geçerliliği olmayan bir diplomaydı. Ben 1969'da yüksek tahsilimi bitirip öğretmen oldum. Daha sonra 1974'lerde birkaç fark ders sınavını verdikten sonra bu diploma İmam-Hatip Lisesi diplomasına denk sayılmıştı.

Türkiye'ye dönüşümle birlikte kendimi büyük bir boşlukta hissettim. O zamanlar Şam'da okumanın kendine göre bir havası vardı. Ben bu havayı hiç hissetmediğim gibi aksine sıkıntısını yaşadım. Çevremdeki eş-dost, "Ne yapacaksın?" diye soruyordu. Onlara ne cevap vereceğimi bilemediğimden, adeta tanıdıklardan kaçmaya çalışıyordum. Gelişimden dört gün sonra çarşıya çıktım. Tarih 19 Mayıs 1960; yer, bugünkü Muhacir Pazarı'nın kurulduğu yerdeki yoldu. Şam'a gitmeden, hafızlığa çalışırken tanıdığım bir arkadaşına rastladım. Yanında da iki kişi daha vardı. Ben yanına ürkek bir tavırla sokuldum. Ne yapıyorsun, diye sordum. Üç yıldan beri resmî tahsil yapıyorum, dedi. Böylece içimdeki yaralara bir çizik daha eklemiş oldu ve azmimi güçlendirecek bir kamçı daha yemiş oldum.

Nihayet, on sekiz yaşına girmemden sonra, resmî tahsile başlamaya karar verdim. İlk adımı, ilkokulu dışarıdan bitirmek için başvurarak atmış oldum. Burada da kader çizgim yakamı bırakmadı. Haziran veya Temmuz 1960'da bitirme sınavına girdim. Ancak, o zamana kadar bir günde yapılan bitirme sınavı üç güne çıkarılmış. Çumra ilçesinin Merkez Cumhuriyet İlkokulu'nda üç günlük sınavdan

sonra ilk resmî diplomayı almaya hak kazandım. Bu, Türkiye’de attığım ilk adımdı. Aynı yılın Eylül ayında İmam-Hatip Okulu orta kısmının bütünleme imtihanları vardı. Bu ortaokul dört yıllığı ve dört sınıfta 24 adet ders vardı. Çoğunluğu meslek dersleri olmak üzere 16 dersten imtihana girdim. Müzik ve resim hariç 14 dersten başarılı oldum. Artık yol haritamın gösterdiği istikamette ilk adımdan sonra bu yarım sayılabilecek adımı da atmıştım. Deyim yerinde ise, işler ilk vitese takılmıştı. Çevremden ve sağdan soldan, “Verdiğin imtihanlardan vazgeç, yaşını küçültüp aynı ortaokulun birinci sınıfına kaydol, daha sağlam olur”, diyenler oldu. Bu, bana uygun bir düşünce gibi geldi. Rahmetli zavallı babamı da ikna ederek mahkemeye başvurduk. Duruşmada hâkim, olmaz, dedi. Ben, “Hâkim bey, kötü bir niyet ve amacımız yok, sadece tahsil için”, dedimse de hâkim, “Onu zamanında baban düşünseydi”, dedi ve duruşmayı bitirdi. Ben, kaderin bana nasıl bir sürpriz hazırladığını bilmeden bu olaya çok üzülmuştüm.

Artık biraz rahatlamıştım ya, topluma karışmaya başladım. Eski arkadaşlarımdan bazılarıyla, daha sonra rahmetli olan Süleyman Yıldız’ın Elmasun’daki düğününe gitmiştik. Bu arkadaşlarla bir odada otururken, onlar odada bulunan İslâm mecmuasını karıştırmaya başladılar. Mecmuadaki, kolonyanın kullanılması caiz mi değil mi, konulu bir yazıyı tartışıyorlardı. İçlerinden, bağdaş kurmuş ve elleriyle dizlerini tutmuş biri, ben söze karışmak istediğimde, sen bu işleri bilmezsin, bu işler kimya ile alakalı, sen kimya okumadın, diye dizlerinin üstündeki sağ elini kaldırarak beni terslemişti. Bu hareket benim içimde fırtınalar estirdi ve azmimi bileyen ve beni motive eden acıtırıcı bir kamçı oldu.

1960 yılının sonlarına doğru idi. Bir gün Aziziye Camiinin kuzey batısındaki imam odasına yakın bir yerde, Baş Hafız denilen bir arkadaşla oturuyorduk. İmam-Hatip Okulu öğrencilerinden biri geldi. Ona beni tanıştırdı. Dışarıdan orta kısmının imtihanını veriyor, dedi. O da gereksizce, dışarıdan imtihan vermek sana mı kaldı, dedi. Bu sözler, yaralı yüreğimi o kadar acıtmış ki, otuz küsur seneden sonra bu diyalogu hatırlatınca yüzü kızardı ve unutmak büyük bir nimet, sözünden başka bir şey diyemedi. Bugün dostluğumuz devam etmektedir. Kendisi de okul bitirmiş de değildir. Kimse yarının ne getireceğini bilemez. Kimse yaralı birinin yarasına tuz ekmemeli ve kimseyi de hor görmemeli...

Artık 1960 geride kalmış, 1961 başlamıştı. Ben bu arada, o yılın haziranında yapılacak ortaokul son sınıf öğrencilerinin girecekleri bitirme imtihanını bekliyor ve ona göre hazırlanıyordum. Bu arada kolonya olayında bahsi geçen arkadaşın çok yardımını gördüğümü şükran ve minnetle kaydetmek isterim. Hazırlanmam, öğrencilerden bazılarının bana okuldan çıktıktan sonra ders göstermeleri şeklinde idi.

1961 yılının Şubat 21’inde Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından vaizlik imtihanı açıldı. İlkokul mezunu olup özel dini tahsil yapanlar bu imtihana girebiliyordu. İmtihanlar bir nevi merkezi sistemle yapılıyordu. Sorular Başkanlıktan geliyor, il veya bölge illerde sözlü imtihanını yapmak ve yazılıda gözcülük görevini yerine getirmek üzere yerel yetkililerden komisyon kuruluyordu. Bu komisyon önce Arapça bir metin okutuyor, sonra bir konuşma yaptırarak başarı veya başarısızlığı

tespit ediyordu. Bu barajı geçenler yazılı sınava girme hakkını elde etmiş oluyor-du. Yüz yirmi beş müracaat vardı. Bunların yüz kişisi sözlü sınavda elendi. Yirmi beş kişi yazılı sınava girdik. Yazılıdan da beş kişi kazandık. Yazılı imtihan, Tefsir, Hadis, Fıkıh ve Kelamdandı. Merhum Ömer Nasuhi Bilmen komisyon başkanı idi.

Ortaokulu bitirme imtihanı için kalan on derse hazırlık sürecinde bu vaizlik imtihanına da bu şekilde girmiş oldum. Kalam'dan "Allah'ı inkâr edenlere karşı O'nun varlığını nasıl ispat edersiniz?" sorusuna dokuz sayfalık cevap yazdığımı hatırlıyorum. O sıralarda, Diyanetle ilgili teşkilat kanununun çıkarılacağı ve diplo-masız olanların görev alamayacaklarına dair söylentiler dolaşmaya başladı. Bunlar, 1965'te çıkacak kanunun ayak sesleri idi. Bu ses oldukça etkili oldu. Bir hayli din görevlisi (hademe-i hayrat) dışarıdan imtihana girmek için müracaat etti. Fizik ve matematik dersleri için hocalar bulundu. Bu derslere ben de katıldım. Böylece öğrenci-öğretmenlerin yanında böyle bir hazırlık safhası da yaşadım. Bu görevli-lerden birçoğu bıraktılar. Herhalde zorluktan olsa gerek. Bazıları da zorluğu gö-ğüsleyerek devam edip başardılar.

1961'in Haziran imtihanına birkaç ay kalmıştı. Adana İmam-Hatip Okulu müdürü iyi bir insanmış, dışarıdan imtihana girenlere karşı ayrımcılık yapmıyor-muş, diye duydum. Ben de kalan on dersim için oraya naklettim. Adana'da Yağ Camii'nin avlusunun kenarlarında odalar vardı. Burada kalıp hazırlanmaya, daha sonra da imtihanlara girmeye başladım. Burada daha önce vaizlik yapmış, sonra Adana'da askerliğini yapan, Maraşlı, Ezher mezunu Abdullah Edip Güvenen'le tanıştım. Nasıl oluyorsa geceleri evci çıkıyormuş, o da akşamları yatmaya Yağ Camii'ne gelirdi. Bir odada yatmaya başladık. Merhum, benim gördüğüm insanlar arasında gerçekten takva sahibi biriydi. Birbirimizi çok sevmiştik. Vefatına kadar da münasebetimiz sıcak bir şekilde devam etti. Kendisi askerlikten çok sonra Kayseri ve Maraş müftülüğü görevlerinde bulundu. Yağ Camii'nde kaldığımız sıralarda mübarek bir gece kutlanıyordu. Benden vaaz etmemi istedi. Ben de yaptım. Vaaz biter bitmez gelip beni alımdan öpmüştü. Merhumun, okul müdürüyle samimi-yeti vardı. Benden ona bahsetmiş. O da, peki, o çocuğa nasıl yardımcı olabilirim, demiş. Bana söyledi. Ben de, kalan derslerime iyi çalıştım, ancak coğrafya ile mü-zik derslerinden yardımcı olabilirse olsun, dedim. İmtihanlar, birkaç ders hariç genelde sözlü olarak ve üç kişilik komisyon tarafından yapılıyordu. Bir de, aynı ders dört sınıfta da varsa bir defada hepsine giriliyor, bir sınıfı veremezsen başarılı olduğun diğer sınıflar da sayılmıyordu. Böyle acımasız ve mantık dışı bir uygulama vardı.

Bu arada 1961'in Haziran ayı geldi, bitirme imtihanları başladı. Ben de ka-lan on dersimin sınavlarına giriyorum. Müdür Bey beni çağırıp dedi ki, bizim bu-rada yabancı dil olarak İngilizce okutuluyor, senin için Fransızca imtihan komisyo-nu kuramayacağız, seni Ticaret Lisesi'ne göndereceğim, orası imtihan edecek, dedi. Bu konuya girmeden önce Fransızca ile ilgili bir anekdotu anlatmak isterim: Konya'da imtihanlara hazırlanırken beş-altı kişi Fransızca çalışmaya başladık. Benim dışımdakilerin resmî veya fahrî görevleri var, ayrıca benden yaşlılardı. Öğretme-nimiz de bir öğrenci arkadaşı. İmam-Hatip Okulu'nun güneydoğusunda bulunan

bir mescidin bir odalık evinde başka biriyle oturuyor. Bizim ev ise 3-4 km. uzaklıkta, bisikletle gelip gidiyordum. Havalarda soğumaya başlayınca, beraber başladığımız arkadaşlar birer birer dersi bıraktılar. Bir gün bisikletle gelirken, karla karışık yağmur yağıyor, rüzgâr da karşımdan şiddetli bir şekilde esiyor, yağın yağmur ve kar taneleri yüzüme tokat gibi iniyordu. Ulurmak Mezarlığı ile Saka Camii arasında, canıma tak etmiş ki, aklımdan şöyle geçti: Allahım, Sen biliyorsun ki biz bu derse beş altı kişi başladık, havalarda soğuyunca onlar bıraktı, bir ben kaldım. Şimdi şu soğukun sıkıntısını çekiyorum, varacağım mescit de soğuk. Sonuçta onlarınkiyle benimki aynı olursa senin adaletin nerede kalacak? Bu olaydan sonra aylar geçti. Yukarıda anlattığım gibi Haziran ayı geldi. Beni Adana'da Ticaret Lisesi'ne gönderdiler. İmtihan odasına girdim, komisyonda iki bayan, bir erkek hoca var. Girer girmez erkek öğretmen, "Bildiğin yerden hazırlan", dedi. Ben de, "Konya'da okunanların hepsine hazırlandım", dedim. Seslenen olmadı. Biraz sonra aynı öğretmen yanıma gelip Fransızca bazı fiilleri söyleyip, "Bunların çekimini biliyor musun", dedi. Ben de, "Evet, biliyorum", dedim. Sonra gidip yerine oturdu. Ben de imtihan masasına vardım. O öğretmen yine, "Bildiğin yerden oku", dedi ve biraz önce sıradaki sorduğu fiilleri sordu. Böylece imtihan bitti. Bir-iki ay sonra İmam-Hatip Okulu müdürü Hulusi Özkul beni gördüğünde, "Yahu ben onlara size bir öğrenci gönderiyorum, onun imtihanını bir zahmet yapiverin, dedim, onlar da idare edin diye anlamışlar", dedi. Bu olay aynen böyle geçmiştir. Hulusi Bey'e de yıllar sonra 1987'de bunu anlattım. Evet; *"İnsan için, çalıştığından başkası yoktur."* (Necm 53/39)

Adana'daki bitirme imtihanlarında yaşadığım bir ilginç olay da şöyleydi: Yukarıda belirtmiştim, "Müdür Bey yardım etmek istiyorsa müzik ve coğrafya dersinden yardım etsin", demiştim. Müzik dersinde hocanın tutumundan bu yardımın olduğunu hissettim. Fakat coğrafya sınavında çok tuhaf bir durum oldu. Benden çok büyük, benim gibi Şam'da okumuş bir arkadaş, sırası benden önce olduğu için imtihan komisyonunun önüne gitti. Hocalardan biri, bu Şam'da okumuş, bitirince de Lise kısmına devam edecekmış, dedi. Öyle değil mi, diye sordu. O da, evet, diye cevap verdi. Oysa yaşı devam etmeye hiç müsait değildi. Suriye'de okumuş diye arkadaşına Suriye'yi sordular. O da Suriye'nin coğrafi konumundan biraz bahsettikten sonra, oranın sosyal yaşantısından bahsetmeye başladı. Turşuyu nasıl satarlar, baklayı ve şalgam suyunu nasıl yer, içerler gibi... Sıra bana geldi, bana da İran'ı sordular. Ben anlattıkça geç, geç, dediler. Ona yedi, bana da geçerli bir not vermişler. Böylece benim torpil bana değil de o arkadaşına patlamış oldu. İnsan için hayatta böyle sürprizler de oluyor.

Haziran bitirme imtihanlarına Adana'da devam ediyoruz. Matematik dersinden imtihana girdik, bitti. Ancak cebir, dördüncü sınıfta okutuluyordu. Ondaki imtihan etmemişlerdi. İdare, biz bunu bir soralım, dedi. Cebirden de ayrıca girmesi gerek, demişler. Ne yapalım, Eylülde ona da gireceksin, dediler. Dışarıdan imtihana girme sistemi tam oturmamıştı, bunun azizliğine uğradım. Cebirden başka da dersim kalmamıştı. Eylülde de onu verdim. Böylece, dört yıllık İmam-Hatip Okulu'nun orta kısmını ve ilkokulu bir yıl üç ayda bitirmiş oldum.

Yukarıda, yaşımı küçültmek istediğimi, hâkimin bunu reddettiğini ve benim de buna üzüldüğümü belirtmiştim. Şayet bu gerçekleşmiş olsaydı dört yıl İmam-Hatip Okulu'nun orta kısmında okuyacaktım, oysa şimdi bir yılda bitirmiştım. Buradan anlıyorum ki, hikmetini bilmediğimiz işlerde fazla ısrarlı ve zorlayıcı olmamalıyız. Nitekim "Nice hoşlanmadığınız şeyler vardır ki, sizin için daha hayırlıdır." (Bakara 2/216) ayeti de bu gerçeği vurgular.

Adana'da imtihana girdiğim sıralarda, yukarıda belirttiğim gibi, kaldığım Yağ Camii'nden Şihoğlu Camii'nin dışındaki bir odasına taşındım. Buradaki imam, Osmaniyeli, Şam'dan arkadaşımızdı. Dört arkadaş birkaç ay onunla birlikte kaldık. Kendisini minnet ve rahmetle anıyor, hayatta olan diğer iki arkadaşımı da sevgi, saygı ve iyi dileklerle selamlıyorum.

Not düşmem gereken önemli bir husus da şudur: On sekiz yaşında olmama rağmen beni Allah'tan başka kimseye muhtaç etmeden maddi ve manevi yönden desteklemiş olan rahmetli babamı şükran, rahmet ve minnetlerle anmak istiyorum. Mekânı Cennet olsun. Babamın ne kadar maddi destekte bulunduğu örnek olması için şu hatıramı anlatmak istiyorum: Yukarıda bahsettiğim küçük mescitte aylık 30 Liraya üç vakit namaz kıldırıyordum. Çarşıda esnaf olan biri evine giderken akşam namazlarını, benim kıldıracağım mescitte kılıyordu. Ramazan ayının sonuna doğru bir gün akşam namazından çıktıktan sonra bana yaklaştı ve hoca, sana beş kişilik fitreyi devretmek istiyorum, dedi. Ben de, benden daha muhtaçlar var onlara ver, dedim. Aradan yıllar geçti, biz bazı arkadaşlarla o zamanki adıyla Zivank'ın Zengicek köyüne bir arkadaşın nişan veya düğünü vesilesiyle gittik. O zat da koyun vs. satın almaya gelmiş. Akşam aynı odada otururken birbirimizle tanışmaya başladık, ben adamı şahsen tanıdım. Kendimi o mescitten başlayarak tanıştırdım. Adam bana, evet şimdi tanıdım, ben sana fitre devretmek istemiştım, sen, benden muhtaçlar var, onlara ver, diye almamıştın, dedi. Benim şahsımı unutmuş ama bu olayı unutmamıştı. Öğrenci kardeşlerime, çok zorda kalmadıkları takdirde azla yetinmelerini ve böyle şeylere tenezzül etmemelerini tavsiye ederim.

Ortaokulu bitirdim, vaizlik vesikasını da aldım. Bu durumda olanları o zaman vaiz olarak tayin ediyorlardı. Başta babam olmak üzere ilgili ilgisiz, çevremdeki insanların tamamına yakını vaiz olmamı istiyordu. Ben ise okumak istiyordum. Sonunda babamı ikna ettim. Yaşım da müsait olduğu için İmam-Hatip Okulu'nun lisesine kaydımı yaptırdım.

Bu bölüme son noktayı koymadan önce, gençlere, özellikle öğrencilere şunu söylemek isterim: Bizler, bizden öncekilere göre daha iyi şartlarda okuduk, sizler ise, işleyle kuyu kazar gibi okuyan bizlere göre daha iyi şartlarda okuyorsunuz. İçinde bulunduğunuz nimetlerin hakkını verip çalışmazsanız huzuru ilâhîde mutlaka sorumlu olacaksınız. Bunu böylece bilin: "Sonra o (hesap) gününde nimetlerden elbette hesaba çekileceksiniz" (Tekâsür 102/8)

Yıl 1961. 1961-1962 eğitim yılı Ekim ayında başladı. Ben de resmî bir okulun öğrencisi olarak ilk defa üç yıllık Lise kısmına başlıyordum. Yukarıda sözünü ettiğim, "Üç yıldır resmî tahsil yapıyorum", diye hava atan arkadaşım, İmam-Hatip

Okulu'nun orta kısmının dördüncü sınıfına devam ediyor. Ne demişler, "Büyük lokma ye, büyük söz söyleme!"...

Lise kısmının birinci ve ikinci sınıfları son derece bereketli, mutlu ve huzurlu geçti. Bu iki sınıfı da iftiharla geçtim. Bereketli geçti, çünkü bir taraftan Ramazanlarda, kutsal gecelerde ve günlerde fahri olarak Aziziye, Kapu, İplikçi, Şerafetin, Alaaddin ve Karacıgan camileri gibi camilerde vaaz ediyor, diğer taraftan tatillerde çeşitli derslerden kurslar yapıyordum. Bu arada otuz liralık mescitten, talep üzerine ve cemaatin rızasıyla, aylık elli liralık başka bir caminin imamlığına geçmişim. Bu camide üç vakit namazı ve bir de Cuma namazını kıldırıyordum. Vakıa, vaizlik vesikasını almış ve ortaokulu da bitirmişim. Fakat o zamanlar orta-öğrenimdeki öğrencilere görev vermedikleri için resmî görev alamamışım.

Verdiğim kurslara gelince, bunlar, tamamen fahrî ve hasbî idi. Türkiye'ye gelişimi takip eden aylardan itibaren iki üç kişilik bir iki gruba ders vermeye başladım. Liseye devama başladıktan sonraki tatillerde, İmam-Hatip Okulu'ndan gelen ve İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde okuyan ve tatilde Konya'ya gelen bazı ağabeylere de *Celâleyn* tefsiri okuttum. Yine bu ağabeylerden birine özel olarak ve özel bir yerde *Katru'n-Nedâ* ile *el-Belâğatü'l-Vâzihâ*'yi, Arapça takrir ederek okuttum. Çeşitli gruplara okuttuğum dersler şunlardı: Arapça, Tefsir, Fıkıh, Usûl-i Fıkıh ve Akaid. Bu grupların sayısı muhtelifti. 10,20, hatta grubun biri, saydığımda 40'a yaklaşıyordu. Bu gruplardan 10-15 kişilik zeki bir grup vardı ki, bunlara bir tatilde *Kâfiye*'yi okutmuş ve sonunda, anlaşılmayan bir yer kaldı mı, oraya bir daha dönüp tekrarlayalım, dediğimde, yok, dediklerini hatırlarım. Dersleri, Mevlana Müzesi'nin batısındaki İl Halk Kütüphanesi'nin arkasında bulunan taksî durağının hemen civarında, halk arasında "Mevlüt Efendi'nin Mescidi" diye bilinen mescitte yapmışım. Bugün artık o mescit yok. Bu mescidi, manifaturacı, Gedik'in Hacı İbrahim diye bilinen merhum Hacı İbrahim amca ve büyük oğlu temin etmişti. Şükranla kaydetmem gerekir ki, benim Şam'a gitmemde de birinci derecede rol oynamışlardı. Mekânı Cennet olsun, oğluna da Allah acil şifalar versin.

O zamanlar vaizler, vaazlar, elektronik cihazları ve onlara erişimler bugünkü kadar çok değildi. O yüzden de vaazlara bir hayli rağbet vardı. Mesela ikindiden sonra olmasına rağmen Kapu Camii'nin hemen hemen dolu olduğunu hatırlarım. O yıllarda 27 Mayıs İhtilali'nin izdüşümleri devam ediyordu. Bu izdüşümün yoğun olduğu bir Ramazanın içinde Konya'nın ünlü vaizi Hoca Efendi'yi (Allah kendisine hayırlı ve acil şifalar ihsan etsin) Burdur'a naklettiler, yani sürdürdüler. Hakkı Özçimi merhum, müftülüğe zannediyorum vekâlet ediyordu. Beni çağırıp, Hoca gitti, onun yerine öğleden sonra sen konuşacaksın, dedi. Ben ikindiden sonra İplikçi Camii'nde konuşuyorum, ikisine birden hazırlanamam, dedim. Olsun, o camide konuştuğunu öbür camide de konuşursun, dedi. Hocam, olmaz, diye reddettiğimi aynen hatırlıyorum. Oysa ben resmî vaiz değildim. Koyunun olmadığı yerde kendisine Abdurrahman Çelebi denilen biriydim.

Sonunda da not düşeceğim gibi, bu anlattıklarımın, 1960'lardan bazı kesitleri günümüze taşımaktan başka hiçbir maksat ve amacım yoktur.

Soru: Lise eğitiminizin ilk iki yılının verimli ve huzurlu geçtiğinden bahsettiniz. Son sınıfı ise ayrı tuttunuz. Bunun nedenini izah eder misiniz?

Cevap: Son yılda neler olmadı ki?! Deyim yerinde ise benim ve altı arkadaşımın başına, pişmiş tavuğun başına gelmeyen olaylar geldi. Haksızlıklarla, adaletsizliklerle ve iftiralarla dolu bu trajik olayı elimden geldiğince özetleyerek anlatacağım.

Yıl 1964, siyasî konjonktürünü fazla hatırlamamakla birlikte 27 Mayıs'ın yarattığı psikolojik baskı ağır bir şekilde devam ediyordu. Gündemde İmam-Hatip Okulları ve bu okullardaki irticai hareketler vardı. Genel durum kısaca böyleydi. Özel duruma gelince, ben sınıfımıza iki sene önce katılmıştım. Bu süreçte sınıfın genelinde bir uyum ve kaynaşma oluştu. Önceden varsa da en azından ben böyle görüyordum. İçimizde Kahraman Maraş Elbistan'dan Osman Gök (şimdi hayatta değil) isimli bir arkadaş vardı. Bu arkadaş hafız ve güzel sesli idi. Konya'nın üst düzey bürokratlarıyla tanıştırdı. Bir yerlerle de bağlantılı ve provokatör olduğu izlenimini verirdi. Sınıfta hemen hiç kimse günlük gazete getirip okumazken o, bazılarının alerji duyabileceği bir gazeteyi teneffüslerde serer ve okurdu. Bunu özellikle yapardı. Bazı arkadaşlar, şakalaşma bahanesiyle sıraların üstünde birbirini kovalar, onun sıra üstündeki gazetesini yırttıkları olurdu. Bu hareketlere kızdığından mıdır, yoksa görevi icabı mıdır, ulusal yayın yapan bu gazetenin köşe yazarlarından birine mektup yazmış. O da tahkik etmeden Orta Anadolu'nun göbeğinde şöyle şöyle olaylar oluyor, diye yazdı. Bunun üzerine Orhan Oğuz ve Hakem Belen (bugün ikisi de hayatta değil) isimli iki müfettiş geldi. Bu bizim için çok acı bir sürpriz oldu. Bunlar, bugün İl Özel İdare'nin kullandığı, o zaman Sanat Mektebi olan binada karargâhı kurdular. Okulumuzda, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin ilk mezunlarından, fakat ilahiyatla hiç alakası olmayan Murat Özenler (şimdi hayatta değil) müdür muavini idi. Müdür Yusuf Bostancı (hayatta değil) isminde silik karakterli biriydi. Merhum Hakkı Maviş, sessiz bir baş muavindi. Bunları devre dışı bırakarak Murat Özenler inisiyatifi ele almıştı. Cesareti, müfettiş Orhan Oğuz'un Antalya'dan öğrencisi olmasından ileri geliyordu. Komplonun bir numaralı aktörü Osman Gök, Osman Aydın, bir numaralı işbirlikçisi ve taşeronu da Murat Özenler'di.

Müfettişler ifadelerimizi kendi okulumuzda aldılar. Baskı, tehdit ve vaatlerle ayarladıkları sözde şahit öğretmen ve öğrencileri Sanat Mektebi'ne götürüp ifade verdirmişlerdi. Bunları sonradan öğrendik. 20 öğretmen ve 10 öğrencinin ifadeleri alınmıştı. Bunlardan, okul müdürü dâhil, doğru ifade verenlerin ifadeleri dikkate alınmadan bize, yani yedi öğrenciye "birer yıl okuldan uzaklaştırma ve mecburi tasdiknameye tabi tutulma" cezası verilmişti. Ayrıca bizim (yedi öğrencinin) bir yıl içinde Emniyetçe takip edilmesi isteği de ihmal edilmemişti.

Bu olayların bir iki ay öncesinde, dışarıdan ücretle dersimize gelen Abdülmecit Ünlükul, Dr. Mehmet Hulusi Baybal, Ali Uca, Fevzi Özçimi, Yaşar Gökçek gibi hocalarımızın okulla ilişkileri kesilmişti.

Yine o hengâmede, Öncel Tunçay isimli, zannediyorum edebiyat öğretmenin evine, pencereden, bir gece, dışına tehdit içeren kâğıt sarı bir taş atılmış.

Bunun için bizi defalarca Emniyete götürüp sıkıstırmışlardı. Oysa besbelli idi ki bu provokatif amaçlı bir olaydı. Zaten duyar duymaz, "Eyvah, bunu bizim üstümüze atacaklar, bunu yapanı bilsem gider ben haber verirdim", demiştim. Demek ki bu da komplonun bir parçası imiş. Bu parçaların resmî tam olarak tasvir etmesi, betimlemesi ve dergideki bir makaleye sığması da mümkün değildir. Dindarların o günlerde nasıl suçlandıklarını, nasıl yalan, iftira ve ithamlara maruz kaldıklarını, bunların sonucunda neler çektiklerini, üst makamlardakilerin bilerek veya bilmeyerek basit insanların adı ihtiraslarına ve kinlerine nasıl aracı olduklarını gözler önüne sermesi bakımından bu komplonun bugünün insanına taşınması ve sergilenmesi mutlaka gereklidir. Bunu, belgeleriyle ve geniş bir şekilde ömrüm olursa bir şekilde yayımlamayı düşündüğümü belirttikten sonra, olayların seyrini olabildiğince kısa anlatmaya devam etmek istiyorum.

Okul Disiplin Kurulu'na verilmeden re'sen Bakanlık tarafından bize ceza verildi. Aslında bu usulsüz idi. Bitirme imtihanı Pazartesi başlayacaktı, bize iki gün önce Cuma günü sabah polis marifetiyle tebliğ edildi. Ben o gün okula gitmemiştim, bir arkadaş eve gelerek bana durumu bildirdi. Ben de öğleden sonra tebellüğ ettim. Hiç ama hiç hak etmediğimiz bir cezaydı. Adeta gökten bir meteor gibi başımıza düşmüştü. Biz hemen avukatlarla görüşüp Danıştay'a dava açtık. Hocalarımızdan, olayın iç yüzünü bilen rahmetli avukat Hulusi Bolay'ın bir yakını Danıştay'ın 8. Dairesi'nde başkandı. Zannediyorum bir hafta içinde te'hir-i icra/yürütmeyi durdurma kararı geldi. En erken de benimki geldi. Dört-beş dersin imtihanı geçmişti ama bunlar Kur'an-ı Kerim, Arapça gibi, benim yüzde yüz verebileceğim meslek dersleri idi. Aleyhimizde ifade veren hocaların dersleri dâhil bütün imtihanlara girdim ve başarılı oldum. Artık kendimi okulu bitirmiş sayıyordum. Ancak bu sınavların geçerli olmasının Danıştay'daki davanın sonucuna bağlı olduğunu hukukçulardan öğrendik. Ayrıca yürütmeyi durdurma kararına göre başka bir okula kaydolup devam edebileceğimizi de öğrendik. Kayıtlar başlayınca önce Adana'ya, sonra Tokat'a kayıt için başvurduk. Her ikisindeki muavin arkadaşlar, "Biz meselenin iç yüzünü biliyoruz, biz kefiliz", dedilerse de tasdiknameyi gören müdürler kabul etmediler. Bu arkadaşlara saygılarımla şükran ve minnetlerimi sunuyorum.

Bir taraftan da savcılık hakkımızda dava açtı. Mustantık/sorgu hâkimi bizi Ağır cezaya sevk etti. Ağır cezada beş yıl hapis istemiyle hakkımızda dava açıldı. Bu davadan beraat ettik. Dava ile ilgili, dindarlar açısından, Sır Kapısı programlarındaki olaylara benzeyen, ama yüzde yüz gerçek olan olaylar yaşadım. İnşallah ömrüm vefa ederse bunları ileride yayımlayacağım.

1965 yılının Haziran ayı/imtihan ayı yaklaştı. Ben Tokat'a, diğer arkadaşlar Burdur'a dışarıdan imtihana girmek üzere gittik. Disiplin cezası süresi bitmişti. Ben Haziran ayında yeniden bütün imtihanlara girdim. Böylece okulu bitirmiş oldum. Ayrıca öğretmenler Kurulu bu disiplin cezasını da affetti.

Bu arada, 1964-1965'te bizim başımıza gelen olayın baş organizatörlerinden Murat Özenler haber göndererek bizi evine çağırdı. Bir arkadaşla birlikte gittik. Bakın dedi, siz beni öldürmek istiyormuşsunuz, oysa size iftira atan arkadaş-

larnızdan ikisinin mektuplarını okuyorum, hatta bu mektupları eşime sakla diye verdim, beni öldürürlerse seni mağdur etmez beslerler; ne zamandan beri uyku uyuyamıyorum, elimde tüfek bekliyorum, hatta bir gece kedi atlamış, ben ona sizden birileri sanarak ateş ettim”, dedi. Bize vermediği, fakat okuduğu bu mektupları dinleyince şoke olduk, çünkü bu mektuplardan birini (herhalde ilgili makamlara yazılan bir mektuptu) yazan bizim sınıfta benim maddi ve manevi yardım ettiğim sıra arkadaşım idi. Sonra bu iki arkadaş nasıl ifade verdiklerini ve hangi vaat ve baskılar sonucu bunu yaptıklarını noter huzurunda itiraf ettiler. Bunların belgeleri ileride yayınlanacaktır.

Aradan 44 yıl geçti. Şu anda olmuş gibi hatırladığım bu olayla ilgili diyebilirim ki, Murat Özenler’in dediği gibi ne öldürme, ne de taciz etme aklımızın ucundan bile geçmemiştir. Hain korkak olur, sözüne uygun olarak o, kendi kendine böyle evhamlanmıştı.

Okulu, biri Konya’da, diğeri de Tokat’ta olmak üzere mükerreren bitirdikten ve davadan da beraat ettikten sonra derin bir oh çekerek ve Allah’a şükrederek bir nefes aldım. Aleyhte ifade verenlerin ve olayı organize edenlerin ise, tazminat davası açmamızdan korktukları için büyük bir panik ve telaş içinde olduklarını duyduk.

1965’in yazında beş adet kadro için imamlık imtihanı açıldı. Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilat kanununun herhalde yeni çıktığı sıralarda idi. İlkokul mezunları da bu imtihanlara girebiliyordu. İmtihanların sonucunda en yüksek puanı ben almıştım. Böylece 16 Ağustos 1965 tarihinde ilk resmî görevime başlamış oldum. Aynı yıl Burdur Lisesi’ne dışarıdan imtihana girmek için başvururdum. Burada girdiğim dersleri verdim. Kalan derslerimi de Haziran 1966 tarihinde tamamlayarak ilk başvurduğum Burdur Lisesi’nden düz lise diplomasını da almış oldum.

Yüksek İslâm Enstitülerine giriş imtihanları, üniversitelere giriş için yapılan merkezi sistemin dışında idi. Önce Arapça ve kompozisyondan yazılı sınava girilir, bu barajı aşanlar sözlü sınava girme hakkını kazanırlardı. Bu sınavları aştıktan sonra Konya Yüksek İslâm Enstitüsü’ne birinci olarak girme hakkını kazandım. Böylece 1965-1966 eğitim yılında Yüksek İslâm Enstitüsü’ne başlamış oldum.

Bir ara, Türk Anadolu Vakfı’nın nüvesi kabul edilen Manevi Değerleri Koruma Cemiyeti’nin yönetim kurulunda bulundum. Eylül 1966 tarihinde evlendim. Aynı yılın sonuna doğru, Türkiye İmam-Hatip Okulları Mezunları Derneği başkanlığına seçildim. İki yıldan fazla, İslâm’ın İlk Emri Oku mecmuasını bazı hasbi ve fedakâr arkadaşlarımla birlikte yayımlamaya devam ettik. Diğer taraftan, iki defa üst üste Yüksek İslâm Enstitüsü Talebe Derneği yönetim kuruluna seçildim. İki dermekte eş zamanlı olarak çalıştım. Bu arada dar çerçeveli olarak kurs vermeye devam ediyordum. Böylece, Yüksek İslâm Enstitüsünü derece ile bitirdim. 1969 yılında Bursa İmam-Hatip Okulu meslek dersleri öğretmenliğine atandım. Burada üç yıla yakın çalıştıktan sonra askere gittim. Bursa’da yaşadığım, yeni öğretmen olan arkadaşlara ibret olacak olayı bu makalede değil de ayrı olarak bir şekilde yazacağım.

Askerliğimi, öğrencilik dönemini Polatlı'da, kıta hizmetimi de Ankara Çubuklu'da asteğmen olarak yaptım. Bu sırada, 12 Mart 1971 muhtırası bütün şiddetiyle devam ediyordu. Bunu fırsat bilen yukarıda bahsettiğim sınıf ve sıra arkadaşım beni ve birlikte askere gittiğimiz diğer iki arkadaşımı Sıkı Yönetim Komutanlığı'na şikâyet etmiş. Bu yüzden çektiklerimi ayrı bir yazıda inşallah yazmak istiyorum.

Askerlikten sonra Eskişehir Bahçelievler Lisesi Din Bilgisi öğretmenliğine atandım, daha sonra aynı ildaki İmam-Hatip Okulu'na geçtim. Burada iken Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki Orta Okullar Din dersi programını hazırlama çalışmasına katıldım. Bu sıralarda idi, gazetede Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'ne bir adet Tefsir asistanı alınacağı ilanını okudum. Asistanlık o zaman pek cazip değildi. Çünkü o dönemde hemen hemen bir maaş kadar tutan ücret kesiliyordu. Asistan derslere hiç giremiyordu. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin Asistanlık Yönetmeliği Yüksek İslâm Enstitülerinde aynen uygulanıyordu. Benden başka bir müracaat daha vardı, şans bana güldü. 6 Mart 1974 tarihinde yeni görevime başladım. Tez konusunu Enstitü Yönetim Kurulu tespit ediyordu. "Elmalılı Mehmed Hamdi Yazır ve Hak Dini Kur'an Dili", benim için tez konusu olarak belirlendi. Üç yıldan sonra tezimi takdim ettim. Bir de jürinin önünde örnek ders verdim. Böylece aynı enstitüde öğretim üyesi oldum. Okulumuz fakülte değil de enstitü olduğu için unvan verilmiyordu. Bu yüzden üç arkadaş 1975 tarihinde Atatürk Üniversitesi İslâmi Bilimler Fakültesi'nde dışarıdan Doktora yapmak üzere sınava girdik ve Doktora yapma hakkını kazandık. Ben Tefsirden girmiştım. Beni önce rahmetli Prof. Dr. Tayyib Okiç'e bağladılar, o vefat edince Doç. Dr. Fahri Gökçen'e, o da denizde boğulup vefat edince, o zaman geçici olarak Erzurum'da görevli bulunan Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu hocaya, o da dekanlığı yarıda bırakarak Ankara'ya dönünce bugün rahmetli olan Prof. Dr. Sakıp Yıldız'a bağladılar. Bu durum ve daha bazı sebeplerden dolayı ben bu Doktoraya devam etmedim.

1982 yılında YÖK kanunu ile yüksek okullar fakülteye dönüştü. 2547 sayılı bu kanunun geçici 5. maddesi bize, yani Enstitü'deki eski öğretim elemanlarına bazı muafiyetler getiriyor ve önümüzü açıyordu. İlk dekanımız bizlere önyargılı yaklaşıyor ve biraz da tepeden bakıyordu. Rahmetli Prof. Dr. Orhan Karmış (o zamanlar doçentti) Enstitü müdürü olunca bizim işleri vitesle taktı ve hızlandırdı. Mekânı Cennet olsun. Eski çalışmamız bazı düzenlemelerle yeniden değerlendirildi. Böylece 21.11.1986 tarihinde Doktor unvanını aldım ve Yardımcı Doçent olarak Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne öğretim üyesi olarak atandım.

1987 yılında geçici olarak Başbakanlık'ta, Diyanet İşlerinden sorumlu devlet bakanının danışmanı olarak görevlendirildim. İzinli olarak gittiğim için haftada bir gün derse geliyor, diğer günler Ankara'da Diyanet İşleri Başkanlığı'nda bulunuyordum. Bu arada, doğu illerinden Bingöl, Iğdır (o zamanlar ilçe idi), Van, Hakkâri, Malatya, Kars, Ağrı ve bu illere bağlı ilçelerin birçoğunda vaaz ettim ve konferanslar verdim. Van, Sarıkamış ve Kars'ta askerî birliklerde konuşmalar yaptım.

Diyanete bağlı Antalya, Bolu ve Elazığ'daki Eğitim Merkezlerine derslere gittim. 1988'de fetva komisyonu üyesi olarak hacca gittim. Hac güzergâhını dü-

zenlemek üzere resmî heyetin içinde Suriye ve Ürdün'e, daha sonra da Irak'a gittim. 1989'un Ramazan ayında Diyanet tarafından görevli olarak bazı Avrupa ülkelerine gittim. Devlet Bakanı değişti, izin istedim, kal, dedi. Bu arada Bakanın isteğiyle Kur'an Kurslarının iyileştirilmesiyle ilgili bir rapor hazırladım ve Başkanlığa sundum. Daha önceki Bakan zamanından süregelen Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığı konusu bu Bakan zamanında da gündeme geldi. "İzinli değil de, üniversiteden ayrılırsan boş kadro var, hemen tayin edelim", dedi. Ben de, "Siz olsanız ayrılır mısınız?", dedim, "Hayır", dedi. "O halde bana niye teklif ediyorsunuz?", diyerek kabul etmedim ve yaklaşık üç yıl sonra Ankara'dan ayrıldım. Görevime döndüm.

Ankara'da iken 06.11.1987'de Doçentlik sınavına girerek Doçent unvanını aldım. 11.11.1994 tarihinde Profesörlük kadrosuna atandım. 6 Mart 2008 tarihinde 42 yıl üç ay hizmetten sonra emekli oldum.

Evlüyüm, iki kız, bir erkek, üç çocuğum var.

Soru: Hocam, söylemek istediğiniz başka hususlar var mı?

Cevap: Bir derginin hacmini düşünerek, söyleyemediğim pek çok şey var. Ancak unuttuğum bazı şeyleri söylemek isterim:

Anlatımlarda prensip olarak genelde sadece vefat edenlerin isimleri zikredilmiştir. Bu bilgi notundan sonra şöyle devam edelim:

İki yıl Fen Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri bölümünde Arapça derslerine gittim. 1980'den önce iki yıl Zevle Sultan Kur'an Kursu'nda enstitü öğrencilerine Tefsir kursu verdim. Zannediyorum 1977-1978 eğitim yılında teşehhüt miktarı müdür yardımcılığı yaptığım sırada İdare olarak teftiş geçirdik, hepimize birer uyarı cezası verildi. Bunun dışında 42 yıl 3 aylık resmî hizmet süresi boyunca ne teftiş, ne müfettiş, hiçbir şey görmedim.

Biri yayınlanmış, fakat benim hiç ilgilenemediğim bir kitabı yeniden gözden geçirerek; diğeri üç ciltlik kaynak bir kitabın tercümesi tamamlanarak; bir diğeri de Doktora tezimi yeniden gözden geçirerek, inşallah ömrüm vefa ederse, yayınlamayı düşünüyorum. Bir projem de Arapça'yı öğrenme ve öğretme konusundaki birikimlerimi bir kitap halinde yayımlamaktır. Ayrıca, bana göre ders ve ibret taşıyan hatıralarımla zenginleştirilmiş biyografimi kitaplaştırmaktır.

Son olarak, rahmetli annem 12 sene boyunca nereye gittiysen hep benimle beraber oldu. Babam üvey annemle kalıyor, ara sıra bize de geliyordu. 12 sene boyunca eşimle hiç tartışıklarına şahit olmadım. Bu yüzden eşime minnettarım. Anacığım 1977 yılının Ramazan ayında, kadir gecesinde, benim evimde, elimle zezem damlatırken, sadeyağından kıl çeker gibi ruhunu Rabbine, üç günlük yataktan sonra teslim etti. Kabri Cennet olsun. Amin.

Hocamızın Eserleri

A. DOÇENTLİK ÖNCESİ ÇALIŞMALAR

I. KİTAPLAR

1. *Yeniden İslâm'a*: Ebu'l-Hasen Ali en-Nedvî'den tercüme. Konya 1967.
2. *Kitap ve Sünnetin Işığında Dört Rükün*: Ebu'l-Hasen Ali en-Nedvî'den tercüme. Konya 1969.
3. *Gerçek Tasavvuf Rabbânîlikdir Ruhbanlık Değil*: Ebu'l-Hasen Ali en-Nedvî'den tercüme. İstanbul 1974.
4. *Ortaokullar İçin Din Bilgisi (I-II-III)*: (Müşterek), İstanbul 1974.
5. *İmam-Hatip Okulları İçin Arapça I*: (Müşterek), İstanbul 1976.
6. *Cennetteki Hayat*: Mahmud Çelebi'den tercüme. Konya 1976.
7. *Sîratü Hâtemi'n-Nebiyîn*: Ebu'l-Hasen Ali en-Nedvî'den tercüme. İstanbul 1981.
8. *Muhammedün Resulullah*: M. Rıza'dan tercüme. Aslı 411 sayfa olan bu eser henüz yayınlanmamıştır.

II. DİĞERLERİ

1. *Elmalılı Mehmed Hamdi Yazır ve Hak Dini Kur'an Dili*: Doktora çalışması, 1986, yayınlanmadı.
2. "Kur'an'ın Üslûp ve İcazi": *Diyanet Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart 1987, Cilt XXIII, Sayı. 1'de yayınlandı.
3. "Kur'an'da İfk Olayı": *Diyanet Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart 1988, Cilt XXIV, Sayı. 1'de yayınlandı.
4. "Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır ve Tefsîruhu" (Arapça): 20-23 Mart 1986 tarihleri arasında İSEDAK tarafından düzenlenen *Uluslararası Kur'an-ı Kerim'in Tercümesi Sempozyumu*'nda Arapça olarak sunulan tebliğdir.
5. "Hidayet": *Diyanet Gazetesi*'nin Kasım 1976 tarihli 152. sayısında yayınlanmıştır.
6. "Hak Dini Kur'an Dili": *DİA*, Örnek Fasikül, İstanbul 1986.
7. *DİA* için hazırladığı maddeler:
 - a) Eshâb-ı Kehf,
 - b) Ahkâmü'l-Kur'an (et-Tahâvî),
 - c) Ahkâmü'l-Kur'an (eş-Şâfî), c.I, s. 552.
 - d) Ahkâmü'l-Kur'an (İlkiyâ el-Herrâsî), c.I, s. 553-554.
 - e) Hak Dini Kur'an Dili: Yayınlandı.
8. *İslâm'ın İlk Emri Oku* Dergisinde 1962-1967 tarihleri arasında çeşitli konularda yazılmış 12 makale.

B. DOÇENTLİK SONRASI ÇALIŞMALAR

I. KİTAPLAR

1. *Kur'an'ın İndirilişi ve Günümüze Gelişi*: Ravza Yayınları, İstanbul 1996.
2. *Tefsir ve Müfessirler*: Muhammed Huseyn ez-Zehebî'nin "et-Tefsir ve'l-Müfessirûn" adlı eserinin 1. cildinin "Fırka Tefsirleri"ne kadar olan kısmının tercümesidir. İşaret Yayınları tarafından yayınlanacaktır.

II. DİĞERLERİ

1. "İsrailiyyat ve Ashab-ı Kehf": *Din Öğretimi Dergisi*'nin Ağustos-Ekim 1993 tarihli 41-42. sayılarının 62-75. sayfalarında yayınlanmıştır.
2. "Hamdi Yazır ve Tefsirinin Özellikleri": 4-6 Eylül 1991 tarihleri arasında düzenlenen *Elmallı M. Hamdi Yazır Sempozyumu*'nda sunulan tebliğdir. Türkiye Diyanet Vakfı tarafından 1993 tarihinde 109 seri no ile yayınlanmıştır.
3. "Vasıflı Din Görevlisi İhtiyacı ve Yetiştirilmesi": Diyanet İşleri Başkanlığı-Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Türkiye Diyanet Vakfı tarafından 8-10 Nisan 1989 tarihleri arasında düzenlenen *Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri*'nde sunulan tebliğdir. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayınlanmıştır.
4. "Kur'an Kurslarının İyileştirilmesiyle İlgili Çalışma": 31.8.1989 tarihinde, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığı'nda danışman olarak çalıştığı sırada ilgili Bakan'ın isteği üzerine hazırladığı rapordur. Yayınlanmamıştır.
5. "İslam'ın Hoşgörüsü": *Diyanet Gazetesi*, Ocak 1989 tarihli 359. sayısında yayınlanmıştır.
6. "Cennete Ulaşmak": *Diyanet Gazetesi*, Şubat 1989 tarihli 360. sayısında yayınlanmıştır.
7. "Zamanın Mübarek Olması": *Diyanet Gazetesi*, Mart 1989 tarihli 361. sayısında yayınlanmıştır.

Prof. Dr. İsmet ERSÖZ Bey Hocam'a

Prof. Dr. İsmet Ersöz Bey'i 1970 yıllarında tanıdım. O yıllarda Yüksek İslâm Enstitüsü'nde öğrenci idim. Tefsir derslerinde metin okurken okuyamadığımız yerleri hocamıza sorardık, o da bize okuyuverirdi. 1979 yılında Yüksek İslâm Enstitüsü'nde asistan olarak göreve başladığım zaman bir Üniversite hocası olarak bana yaptığı tavsiyeleri hayatım boyunca uygulamaya çalıştım. Kendisine teşekkürü bir borç bilirim. Daha sonraki yıllarda zaman zaman, odalarımızda yaptığımız karşılıklı ziyaretlerde çeşitli konuları birlikte müzakere ederdik. Hocamız herhangi bir konudaki kanaatlerini açık olarak söyler. Doğru bildiğini söylemekten çekinmezdi. Memuriyet gereği kurallara uygun hareket edilmesini savunur ve öyle de davranırdı. Yöneticilerle karşı karşıya gelmek yerine uzlaşma içerisinde olunması kanaatini taşırdı. Hatır için konuşmaz ve yine hatır için kimseyi savunmazdı. Hep ehil olan kimselerin görev almasını isterdi. Derslere mutlaka hocaların ve öğrenci-

lerin devam etmesinden yanaydı. Toplumda herkesin, üzerine düşen görevini yapması gerektiğini ve çalışmamanın mazeretinin olamayacağını savunurdu.

Doğru bildiği prensiplerden taviz vermeyerek görevini tamamlayan ve emekliye ayrılan Hocamıza sağlıklı uzun ömür diliyorum. Saygı ve muhabbetle-rimle.

Prof. Dr. M. Ali KAPAR

Hocamın Ardından

İlk olarak, fakültemizde açılan Araştırma Görevlisi kadrosuna müracaat etmek üzere Konya'ya geldiğimden tanıştığım hocamın sekiz yıl asistanlığını yaptım. Bu süre içinde, Yüksek Lisans ve Doktora tezlerimi Hocam Prof. Dr. İsmet Ersöz danışmanlığında hazırladım. Gerek tez danışmanım olması hasebiyle, gerek-se özellikle Tefsir Anabilim Dalı Başkanı olduğu dönemde bölümle ilgili faaliyet-lerde kendisiyle birçok görüşmelerimiz oldu. Yaklaşık bir buçuk yıl boyunca lisans derslerinde beraberinde bulundum. Bütün bu faaliyetler içinde hocamı yakından tanıma fırsatım oldu. Özellikle Yüksek Lisans ve Doktora tezlerimi hazırlama sürecimde hocamın büyük ilgi ve alakasını gördüm. Bir öğrencisi olarak onda en çok dikkatimi çeken; tatlı-sert üslubu, kurallara önem vermesi ve kendisinin de riayet etmesi, Arapça'ya önem vermesi, dini ve milli hassasiyetinin olması, işine olan saygısı, öğrencilerine önem vermesi gibi hasletler olmuştur. Onu tek keli-meyle anlatmak gerekseydi ben "samimiyet"i veya "dini hassasiyet"i seçerdim. Bazı derslerinde ve özel sohbetlerinde Hz. Muhammed ve Ashabını anlatırken duygulandığına ve gözlerinin yaşardığına şahit oldum. Bilhassa maddiyatın hâkim olduğu bir dönemde bu haslet önemli olsa gerektir. Yine, bazı durumlardaki sert görünüşüne rağmen merhametli ve ince kalpli oluşu da benim onda gözlemledi-ğim özelliklerden biridir. Verdiği lisans derslerine katıldığımda, yılların tecrübesiyle oluşmuş olan ders anlatma metodundan etkilendiğimi, daha sonra değişik vesile-lerle ders anlattığımda fark ettim.

İsmet Ersöz Hocamın, uzun bir süredir devam eden ilmi faaliyetlerinin olduğunu biliyoruz. Bilhassa çoğunu tamamladığı bir tercüme faaliyeti, yine birkaç telif çalışması önem taşımaktadır. Bu faaliyetlerinin tamamlanarak ilim âlemine kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Hocama, bereketli, ilim dolu uzun ömürler niyaz ediyorum.

Arş. Gör. Dr. Hakan UĞUR